

**TURUN
YLIOPISTO**

Oppimisympäristöt yksilöllisyyttä ja osallisuutta tukemassa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkastelua

Kandidaatintutkielma

Laatija:
Ronja-Eerika Kantonen

30.11.2024

Rauma

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Kandidaatintutkielma

Tekijä: Ronja-Eerika Kantonen

Otsikko: Oppimisympäristöt yksilöllisyyttä ja osallisuutta tukemassa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkastelua.

Ohjaaja: Professori Sara Sintonen

Sivumäärä: 16 sivua

Päivämäärä: 30.11.2024

TIIVISTELMÄ

Oppimisympäristöt muodostavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan perustan, ja niiden merkitys korostuu erityisesti lasten yksilöllisten tarpeiden ja osallisuuden tukemisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU) ohjaavat oppimisympäristöjen suunnittelua ja kehittämistä siten, että ne edistävät inklusiivisuutta, tasa-arvoa ja lasten hyvinvointia. Tämä tutkimus tarkasteli oppimisympäristöjen muokkaamisen tapoja, erityisesti tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen haasteiden näkökulmasta.

Tutkimus toteutettiin laadullisena sisällönanalyysinä, jossa analysoitiin VASU:n ohjaavia periaatteita oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tulokset osoittavat, että tarkasti suunnitellut fyysiset ja visuaaliset rakenteet, kuten rauhoittumisalueet, selkeät siirtymäreitit ja visuaaliset tukivälineet, tukevat lasten oppimis- ja toimintavalmiuksia. Lisäksi monialainen yhteistyö henkilöstön, perheiden ja muiden ammattilaisten kesken korostui keskeisenä tekijänä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Myös lasten mielipiteiden ja näkemysten huomioon ottaminen on keskeisessä asemassa lapsen hyvinvoinnin ja motivaation kannalta.

Tutkimuksen perusteella oppimisympäristöjen joustavuus ja lasten osallistaminen niiden suunnitteluun ovat tärkeitä inklusiivisen kasvatuksen onnistumiselle. Tällaiset ympäristöt tarjoavat lapsille turvalliset puitteet, joissa he voivat kasvaa, oppia ja kokea osallisuutta ikätovereidensa kanssa. Jatkotutkimus voisi keskittyä selvittämään konkreettisia esimerkkejä oppimisympäristön muokkaamisen ratkaisuihin sekä sitä, kuinka oppimisympäristöjen muokkaukset vaikuttavat lasten pitkän aikavälin kehitykseen ja heidän siirtymiinsä varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Avainsanat: Oppimisympäristö, tarkkaavuus, toiminnanohjaus, varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Varhaiskasvatus ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	6
2.1	Tuen tarpeet	6
2.2	Toiminnanohjauksen haasteet	6
2.3	Tarkkaavuuden vaikeudet	7
3	Oppimisympäristö	9
4	Tutkimuskysymykset ja menetelmä	11
4.1	Laadullinen sisällönanalyysi menetelmänä	12
4.2	Aineiston analysointi	12
5	Tulokset	14
5.1	Oppimisympäristöt pedagogisen toiminnan perustana	14
5.2	Tuen tarpeisiin vastaaminen oppimisympäristöissä	15
5.3	Oppimisympäristöjen kehittäminen	16
6	Pohdinta	18
7	Johtopäätökset	20
	Lähteet	21
	Liitteet	23

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen tutkimus tuottaa arvokasta tietoa siitä, miten ympäristöihin tehdyillä muokkauksilla saadaan edistettyä lapsen oppimista ja inklusiivisuuden muodostumista. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (VASU) määritelmää oppimisympäristöistä. Lisäksi tutkimus tarkastelee VASU:n ohjausta oppimisympäristöjen muokkaamiseen, kun tavoitteena on tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen tukeminen.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lapsen minäkuvaa, ajattelua sekä vuorovaikutustaitoja ja se tähtää hyvinvoivaan lapseen, jossa lapsen mielenkiintoa suunnataan vertaisiinsa, lähiympäristöön ja toimintaan (Alijoki, ym., 2013). Selkeä päivärytmi ja toiminnan rytmittäminen tukee jokaista varhaiskasvatuksessa olevaa lasta ja näiden pohja luodaan huomioimalla lapsen luonnolliset tarpeet, kuten leikki, hoito ja toiminnalliset tehtävät (Alijoki, ym., 2013; VASU, 2022). Toiminnassa opetus tarjoaa lapselle mahdollisuuden kehitykselle, joka on mielekästä ja siinä on merkityksellistä huomioida sekä lapsen arki että lähiympäristö (Bodrova & Leong, 2005).

Toiminta varhaiskasvatuksessa tapahtuu oppimisympäristöissä, jotka käsittävät lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Siihen liittyvät lapsen lähiympäristön hyödyntäminen sekä ympärillä toimivat yhteisöt. Oppimisympäristöjen toimintakulttuurissa tähdätään inklusiivisuuden periaatteeseen, jossa jokaisella lapsella on oikeus yksilöllisyyteen ja ainutlaatuisuuteen oppijana. Inklusiivisten ympäristöjen merkitys korostuu kun lasta tuetaan haastavissa tilanteissa. (VASU, 2022). Lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta on tärkeää luoda myönteinen ja kannustava ilmapiiri, jossa lapsi voi kokea itsensä hyväksytyksi (Alijoki, ym., 2013).

Toiminnanohjauksen tiedonkäsittelytapahtumat ovat monimutkainen kokonaisuus, jossa toiminta suunnataan johonkin päämäärään. Siihen kuuluvat muun muassa aistihavaintojen, toimintamallin, liikesuorituksen ja aiempien kokemusten yhdistämistä, joiden yhdistämiseen voidaan vaatia toimintojen säätelyä sekä sen muuttamista. Näillä taidoilla lapsi pystyy toimimaan tarkoituksenmukaisesti, suunnitelmallisesti ja sosiaalisesti odotetulla tavalla. Toiminnanohjauksen haasteita omaavalla lapsella toiminnan, ajattelun ja käyttäytymisen joustava säätö saattaa aiheuttaa hankaluutta. Osa haasteista liittyy neuropsykiatrisiin haasteisiin, jotka ilmenevät jo lapsuuden aikana ja ne esiintyvät tyypillisesti vaikeutena päivittäisissä toiminnoissa, kuten pukeutumisessa. Uuden taidon kehittymiseen tarvitaan usein ohjausta, tavanomaista enemmän toistoja ja tukea. (Savikuja, 2022).

Neuropsykiatriset haasteet voivat ilmetä myös tarkkaavuuden vaikeuksilla, jotka ilmenevät useimmin häiriöherkkyytenä sekä tarkkaavuuden suuntaamisen ja pitkäjänteisyyden puuttumisena. Lapsen

toimintakykyä voi häiritä muun muassa taustamelu, liialliset tavarat tai kuvat, epäolennaiset huomiota kiinnittävät asiat sekä muut ihmiset. Tärkeää olisikin tarjota lapselle tukea ympäristöä muokkaamalla siten, että toimintakykyä tuetaan ja ympäristöstä poistetaan häiritseviä ärsykeitä. Toiminnan suunnittelu, aikatauluttaminen, kalenteri ja rentoutusmenetelmät voivat olla lasta tukevia toimia. (Savikuja, 2022).

2 Varhaiskasvatus ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää, johon jokaisella 0-6-vuotiaalla lapsella on oikeus osallistua. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan lapsen suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuudesta, jossa pedagogiikka on keskeisessä asemassa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Nämä tavoitteet sisältävät jokaisen lapsen yhtäläiset oikeudet, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, moninaisuuden arvostamisen sekä sosiaalisen osallisuuden ja yhteisöllisyyden mahdollistamisen. (VASU, 2022). Varhaiskasvatuksen järjestäjän on myös huolehdittava inklusiivisuuden tarjoamisesta siten, että jokaiselle tukea tarvitsevalle lapselle tarjotaan ensisijaisesti sitä päiväkotia, johon hän muutenkin osallistuisi (Pihlaja & Viitala, 2019).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittää varhaiskasvatuksen toteutumista ja se on laadittu varhaiskasvatuslain (540/2018) perusteella. Sen tehtävänä on ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää inklusiivisten periaatteiden mukaisesti yhdenvertaisuutta ja laadukasta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan laaditaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (VASU, 2022).

2.1 Tuen tarpeet

Jokaisella varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on lainsäädännön osoittama oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea välittömästi tuen tarpeiden ilmetessä. Lapsen tuki järjestetään yksilöllisesti ja sen on tarkoitus edistää lapsen oppimista, kasvua ja kehitystä oikea-aikaisella ja lapsen tarpeiden mukaisilla järjestelyillä. Tuen järjestämisessä vastataan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sekä oppimisympäristön ratkaisuihin. (VASU, 2022). Lapsen tuen tarpeiden arvioinnissa voidaan hyödyntää monia erilaisia välineitä, kuten systemaattista havainnointia, seulontamateriaaleja sekä testausta. Näiden tarpeiden arviointi rakentaa pohjan pedagogiselle suunnittelulle ja toteuttamiselle. (Pihlaja, Viitala, 2019). Laadukas pedagoginen suunnittelu, joka huomioi yksilölliset tarpeet, parantaa lasten kykyä sopeutua haastaviin ympäristöihin ja vähentää tuen tarvetta pitkäaikaisesti (Ahonen ym., 2019).

2.2 Toiminnanohjauksen haasteet

Toiminnanohjauksen on tutkittu koostuvan perustoiminnoista, joissa toisiinsa kytkeytyvät taidot ovat avainasemassa. Perustoiminnoiksi luokitellaan tämänhetkisen tiedon mukaan inhibitio, työmuisti ja joustavuus, jotka antavat mahdollisuuden toiminnanohjauksen korkeamman tason säätelytoiminnoille. Näihin perustoimintoihin kuuluvat muun muassa aistihavaintojen, toimintamallin, liikesuorituksen ja aiempien kokemusten yhdistämistä. Inhibitio tarkoittaa yksilön kykyä hallita omia reaktioitaan ja

säädellä ulkoisten ärsykkeiden vaikutusta omaan toimintaan. Työmuisti puolestaan ylläpitää ja säilyttää lyhytaikaisesti toiminnan ja tilanteen kannalta olennaista tietoa. Toiminnan joustavuus viittaa kykyyn mukautua muuttamalla toiminnan kohdetta, toimintatapaa tai näkökulmaa. Nämä toiminnanohjauksen perustoiminnot ovat keskeisiä, kun säädellään ajatuksia, tunteita ja käyttäytymistä lyhyellä aikavälillä. Tulevaisuuteen suuntautuvassa toiminnanohjauksessa itsesäätelyn pitää olla pitkäkestoisempaa ja siihen tarvitaan taitoja toiminnan ennakointiin, suunnitteluun ja sopivan toimintastrategian valintaan. (Ahonen, ym., 2019; Savikuja, 2022).

Lapsella toiminnanohjauksen taitojen kehitys alkaa ensimmäisen ikävuoden aikana, jolloin tiedonkäsittelytapahtumien kehitys yhdistyy monimutkaiseksi ja päämäärään suuntautuvaksi kokonaisuudeksi. Merkittävin kasvu tapahtuu kuitenkin neljännen ja kuudennen ikävuoden välillä, mikä ilmenee muun muassa reaktioiden hallinnan nopeutumisenä, työmuistin kapasiteetin kasvuna sekä kyvyn lisääntymisenä ylläpitää tarkkaavaisuutta tietyn kohteen tai toiminnan parissa pitkäjänteisesti. Tässä kehitysvaiheessa lasten väliset yksilölliset erot voivat olla huomattavia. Nämä erot alkavat tasaantua kouluikään tultaessa, mutta toiminnanohjauksen taidoissa voi edelleen olla vaihtelua. Lapsen hankaluus toiminnan, ajattelun ja käyttäytymisen joustavaan säätelyyn saattaa viitata toiminnanohjauksen haasteisiin ja ne esiintyvät tyypillisesti päivittäisissä toiminnoissa. Lapsi saattaa tarvita tavanomaista enemmän toistoja, tukea ja ohjausta uuden taidon kehittymiseen. (Ahonen, ym., 2019; Savikuja, 2022).

2.3 Tarkkaavuuden vaikeudet

Tarkkaavuuden vaikeudet, ilmenevät useimmin häiriöherkkyytenä sekä tarkkaavuuden suuntaamisen ja pitkäjänteisyyden puuttumisena. Lapsen toimintakykyä voi häiritä muun muassa taustamelu, liialliset tavarat tai kuvat, epäolennaiset huomiota kiinnittävät asiat sekä muut ihmiset. Tärkeää olisikin tarjota lapselle tukea ympäristöä muokkaamalla siten, että toimintakykyä tuetaan ja ympäristöstä poistetaan häiritseviä ärsykeitä. Toiminnan suunnittelu, aikatauluttaminen, kalenteri ja rentoutusmenetelmät voivat olla lasta tukevia toimia. (Savikuja, 2022).

Käytän tässä tutkimuksessa aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriön oireita eli ADHD:ta (*attention-deficit hyperactivity disorder*) konkretisoimaan tarkkaavuuden vaikeuden määrittelyä. Uusimpien tutkimusten mukaan ADD:tä (*attention-deficit disorder*) ei diagnosoida. Vanhemman tiedon mukaan siihen kuuluu samoja piirteitä kuin ADHD:ssa, mutta ilman ylivilkkautta. Tarkkaavuuden säätelyn ongelmat tuottavat osalle lapsista hankaluuksia erityisesti kouluun siirryttäessä. Tyypillisiä nämä ongelmat ovat lapsille, joilla on paljon aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriön, eli ADHD:n, oireita. (Ahonen, ym., 2019). Aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriön ydinoireita ovat pitkäaikaiset, toimintakykyä haittaavat aktiivisuuden ja tarkkaavuuden säätelyn haasteet, ylivilkkaus sekä

impulsiivinen käyttäytyminen. Aktiivisuuden säätelyn vaikeudet ilmenevät usein ylivilkkauteena ja levottomuutena, kun lapsen on vaikea mukauttaa toimintaansa tilanteen vaatimuksiin; joissakin tapauksissa nämä haasteet voivat kuitenkin näkyä myös aloitteellisuuden ja aktiivisuuden puutteena. Tarkkaavuuden säätelyn pulmat, eli vaikeudet tarkkaavuuden kohdentamisessa, ylläpitämisessä ja siirtämisessä, näkyvät muun muassa keskittymisvaikeuksina, häiriöherkkyytenä, yksityiskohtien huomiotta jättämisenä, taipumuksena hukata tavaroita ja lyhytjänteisenä työskentelytapana. Impulsiivisuus puolestaan voi ilmetä kärsimättömyytenä sekä taipumuksena toimia nopeasti ja ilman harkintaa. (Käypä hoito -suositus, 2019).

ADHD voi oireilla kaikilla näillä kolmella oirealueella tai painottua johonkin alueeseen. Noin 4-7 prosentilla lapsista on arvioitu olevan näitä oireita ja erityisesti ylivilkkaus on tunnistettavissa jo ennen kouluikää. Useimmissa tapauksissa lapsen tarkkaamattomuuden ja keskittymisen vaikeuksiin aletaan kiinnittää huomiota esiopetus- ja kouluiässä, sillä vaatimustaso pitkäkestoiselle keskittymiselle lisääntyvät tehtävissä ja opetuksessa. (Ahonen, ym., 2019). Tasokkaat tukitoimet suunnitellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden mukaan, joissa huomioidaan ympäristön mukautukset, psykososiaaliset hoitomuodot sekä lääkehoito. ADHD-oireisten lasten tukemisessa on tärkeää ohjata aikuisia hyödyntämään toimintakykyä edistäviä menetelmiä niin kotona, varhaiskasvatuksessa kuin koulussakin. (Käypä hoito -suositus, 2019).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostetaan varhaiskasvatuksessa tehtävää monialaista yhteistyötä tukea tarvitsevien lasten tukemiseksi ja heidän kasvunsa ja oppimisensa edistämiseksi. Tämä yhteistyö perustuu ammattilaisten, kuten varhaiskasvatuksen opettajien, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiantuntijoiden sekä perheiden yhteistoimintaan. Yhdessä pyritään tukemaan lapsen toimintakykyä ja yksilöllisiä tarpeita mahdollisimman hyvin niin arjen ympäristössä kuin oppimista ja kehitystä edistävissä toiminna (Opetushallitus, 2022). Monialainen yhteistyö onkin erityisen tärkeää ADHD-oireisten lasten varhaiskasvatuksessa, sillä se auttaa mukauttamaan toimintaympäristöä ja luomaan tukitoimia lapsen tarpeisiin. ADHD-oireisen lapsen arkea voidaan helpottaa käyttäytymisterapian menetelmin, kuten toivotun käyttäytymisen selkeällä ohjeistuksella, rutiinien strukturoinnilla ja toiminnan ennakoinnilla. Tähän yhteistyöhön osallistuvat varhaiskasvattajat, lapsen perhe, mahdolliset terapeutit ja muut tukipalvelut, kuten toimintaterapia ja psykologinen tuki, mikä auttaa ylläpitämään lapsen tarkkaavaisuutta ja arjen hallintaa eri ympäristöissä. Selkeästi rajatut oppimisympäristöt, joissa on visuaalisia apuvälineitä, voivat auttaa ADHD-oireisiä lapsia parantamaan keskittymistä ja hallitsemaan impulssejaan. (Käypä hoito -suositus, 2019).

3 Oppimisympäristö

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden eli VASU:n (2022) mukaan oppimisympäristö muodostuu fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista tekijöistä, jotka tukevat lasten oppimista ja hyvinvointia. Siinä painotetaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapselle ympäristö, joka tukee oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. Tämä oppimisympäristö tulisi olla saavutettava, terveellinen ja turvallinen sekä edistää osallisuutta ja oppimismahdollisuuksia kaikille lapsille. Oppimisympäristö rakennetaan joustavaksi ja virikkeelliseksi tilaksi, jossa lasten oma aktiivisuus ja vuorovaikutus korostuvat. (VASU, Opetushallitus, 2022). Tutkimukset korostavat joustavien ja virikkeellisten oppimisympäristöjen hyötyjä lasten kognitiivisen ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa. Näihin ympäristöihin sisältyvät tilat rauhoittumiselle ja aktivoitumiselle (Bodrova & Leong, 2005).

Oppimisympäristö muodostuu lapsen kasvun, oppimisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ympärille, joita tukevat erilaiset tilat, yhteisöt, toimintatavat sekä käytännön työkalut ja välineet. Myös luonnon monipuoliset mahdollisuudet sekä rakennetut ympäristöt, kuten pihat ja leikkipuistot, kuuluvat lapsen oppimisympäristöön. Nämä tarjoavat lapselle kokemuksia, joissa leikki ja luontokokemukset voivat rikastua liikunnan ja oppimisen ohella. Oppimisympäristöjen kehittämisessä täytyy huomioida varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen siten, että ne tukevat jokaisen lapsen itsetuntoa ja oppimisen sekä sosiaalisten taitojen kehitystä. (VASU, 2022). Oppimisympäristön rakentamisessa on tärkeää huomioida myös sen joustavuus, jotta sitä voidaan muokata tilanteen ja ajan vaatimalla tavalla. Yhdessä lapset ja kasvattajat voivat parhaimmassa tapauksessa kehittää yhteisiä ja erilaisia tiedollisia, taidollisia ja kokemuksellisia aineksia. (Stakes, 2005).

Kun pyritään kehittämään oppimisympäristöä, tulee sen tapahtua yhdessä lasten kanssa.

Oppimisympäristöjä tehdessä tähdätään yhdenvertaisuuteen. Uudistuksia ohjaa lapsen luontainen uteliaisuus ja oppimisen halu, joissa tähdätään leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteellisuuteen kokemusten ja itseilmaisun pohjalta. (VASU, 2022). Hayesin ja O’Neillin (2019) tutkimuksessa huomataan monitasoinen vaikutus varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan, kun oppimisympäristöihin tehdään muutoksia mahdollistaen lapsiryhmän lapsille erilliset tilat vapaalle leikille sekä keskittymistä vaativaan toimintaan. Muutokset tukevat lasten kehitystä sekä itseohjautuvuutta. Erityisesti inklusiiviset oppimisympäristöt tukevat lasten akateemisia ja sosioemotionaalaisia taitoja. Muutokset oppimisympäristöissä voivat vaikuttaa merkittävästi lasten kehitykseen, erityisesti tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen haasteiden osalta. (Hayes & O’Neill, 2019). Hamren ja Piantan (2001) tutkimuksessa puolestaan huomataan, että lapsen ja aikuisen lämmin vuorovaikutussuhde tukee lapsen sekä akateemisia että sosioemotionaalaisia taitoja myöhemmässä vaiheessa lapsen elämää. Kiinnostus opiskelua kohtaan ja myöhempi akateeminen lahjakkuus korreloi laadukkaasta vuorovaikutuksesta varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa. (Hamre & Pianta, 2001).

Oppimisympäristöissä erityinen arvo on toimintakulttuurilla, joka tarkoittaa yksinkertaisimmillaan vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin vaikuttavat tekijät kattavat yhteisöllisen oppimisen, leikin ja vuorovaikutuksen edistämisen, sekä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistamisen. Toimintaympäristössä huomioidaan kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus. Lisäksi toimintakulttuuri painottaa kokonaisvaltaista hyvinvointia ja turvallisuutta, joka mahdollistaa jokaisen lapsen tasavertaisen kasvun ja oppimisen. Ekologisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntavan periaatteet tuodaan konkreettiseksi osaksi arjen toimintoja. Näin varhaiskasvatus luo puitteet sekä lasten että henkilöstön ammatilliselle kasvulle ja yhteisölliselle kehitykselle. (VASU, 2022).

Toimintakulttuurin tehtävänä on mahdollistaa leikin ja oppimisen monipuoliset mahdollisuudet turvallisessa ilmapiirissä, jossa jokaisen lapsen tarpeet tulevat huomioiduiksi. Kun varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään yhdenvertaisten asenteiden pohjalta, voidaan puhua inklusiivisesta toimintakulttuurista. Tämänlaisen toimintakulttuurin mukaan jokaisella lapsella on oikeus olla osa ryhmää ja osallistua sen yhteiseen toimintaan. Lapsille mahdollistetaan heidän erilaisiin tarpeisiin vastaaminen sekä edistetään osallisuutta ja oppimista heidän vahvuuksien pohjalta ja mahdollistamalla positiivisia oppimiskokemuksia yhdessä ikätovereidensa kanssa. Tavoitteena on, että jokainen lapsi voi saavuttaa potentiaalinsa turvallisessa ja tukevassa yhteisössä. (VASU 2022).

Syrjämäen ja kollegoiden (2016) tutkimuksessa nostetaan puolestaan esille suunnitelmallisen ja inklusiivisen varhaiskasvatuksen sekä positiivisen pedagogiikan hyöty varhaiskasvatuksen ryhmissä. Korkealaatuinen varhaiskasvatus korostaa lasten vertaissuhteita, hyvinvointia sekä oppimista. Opettajan pedagogiikan laatuun vaikuttaa kyky oppimisympäristön muokkaamiseen, psyykkiseen ympäristöön, vuorovaikutuksen ja osallistumisen parantamiseen sekä lasten oppimisen tukemiseen. (Syrjämäki, ym., 2016). Stressitekijät, kuten epävakaa tai jäsentymättömät ympäristöt, voivat haitata lasten aivojen kehitystä, kun taas turvalliset, joustavat ja stimuloivat oppimisympäristöt voivat vahvistaa resilienssiä ja tukea oppimista (Center on the Developing Child, 2021).

4 Tutkimuskysymykset ja menetelmä

Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eli VASU siltä osin kuin oppimisympäristöjen toteuttamiseen ja kehittämiseen ohjataan. Näkökulmaa tarkennetaan kuvaamaan tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen haasteiden tukemisen ohjausmenetelmiä. Näiden haasteiden tarkastelun pohjana toimii tuen motojen määrittely ja ohjaus sekä oma pohdintani siitä, miten eri tuen muotoja voitaisiin hyödyntää lapsen varhaiskasvatuksessa oppimisympäristöjen muokkaamisella. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millä tavoin VASU ohjaa oppimisympäristöjen muokkaamista?
2. Minkälaisia oppimisympäristön muokkaamiseen liittyviä ohjeita VASU antaa, kun tukea tarvitsevilla lapsella on tarkkaavuuteen tai toiminnanohjaukseen liittyviä haasteita?

Päädyin tarkastelemaan VASU:n kautta juuri näitä kysymyksiä, koska oppimisympäristöt ovat niitä paikkoja, jossa lapsen oppiminen tapahtuu. Tutkimuksia on toteutettu harvasti oppimisympäristöjen muokkaamiseen, vaikka se antaisi lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen arvokasta tietoa, jolla saataisiin lisättyä kasvatuksen laatua niin varhaiskasvatuksessa kuin alku- ja perusopetuksessa. Tutkimalla oppimisympäristöjen muokkauksen ratkaisua saataisiin selvitettyä sekä jokaista lasta että tukea tarvitsevien lasten kasvatuksen tueksi tarvittavia muokkauksia.

4.1 Laadullinen sisällönanalyysi menetelmänä

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen sisällönanalyysi ja se toteutettiin tarkastelemalla Opetushallituksen vuonna 2022 säädettyä Varhaiskasvatuksensuunnitelman perusteita (31.5.2023 oikaisulla). Olen käyttänyt tarkkaa lähilukemisen menetelmää tutkimuksen aiheeseen liittyviin kysymyksiin (erityisesti luvut 1, 2, 3, 4, 5 ja 7). Lähilukemisella (engl. *close reading*) tarkoitetaan kirjallisuusanalyysin menetelmää, jossa painotetaan tekstin yksityiskohtaista ja järjestelmällistä tarkastelua monimerkillisyyden ja kerrostuneisuuden selvittämiseen. (Tieteen termipankki, 2024).

Laadullinen sisällönanalyysi on tutkimusmenetelmä, jossa analysoidaan aineistoa järjestelmällisesti, tunnistuen ja luokitellen keskeisiä teemoja, käsitteitä tai kategorioita. Analyysin tavoitteena on ymmärtää syvemmin tutkittavan aineiston merkityksiä ja rakenteita kontekstissa. Menetelmänä aineistolähtöinen tarkoittaa analyysia, joka perustuu aineistosta esiin nouseviin teemoihin. (Vuori, J., 2021). Käytin aineiston analyysin apuna Excel-taulukkoa, jonne olin kopioinut VASU:sta kappaleittain kohtia oppimisympäristöihin sekä tuen tarpeeseen liittyen. Otsikoina analyysissa toimi *oppimisympäristö, tarkkaavuuden näkökulma* sekä *toiminnanohjauksen näkökulma*. Liitin jokaisen otsikon alle VASU:n kohtia, joissa näitä piirteitä käsitellään. Lisäksi tulkitsin yhdistäviä ja eriäviä piirteitä sekä analysoin ja pohdin syvemmin poimittuja kohtia ja niiden antamia mahdollisuuksia oppimisympäristöjen muokkaamiseen. (kts. *Liite 1* ja *2*).

Aineiston laadullisessa sisällönanalyysissä työskentelytapana toimi teemoittelu, jonka avulla lähdin etsimään VASU:sta kohtia, jotka käsittelevät oppimisympäristöjen muokkaamista. Lisäksi etsin kyseisestä teoksesta keinoja tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen näkökulmasta oppimisympäristön muokkauksilla. Teemoittelulla tutkijan on helpompi ja luotettavampi tunnistaa ja nimetä aineistosta löytämiään sisällöllisiä elementtejä, kunhan se on tehty systemaattisesti (Vuori, J., 2021). Kävin tutkimuksessa aineiston tarkasti ja useaan kertaan läpi, etsien oppimisympäristöihin ja niiden muokkaamiseen liittyviä kohtia.

4.2 Aineiston analysointi

Aloitin aineiston analysoinnin lukemalla aineiston läpi, samalla pohtien oppimisympäristön näkökulmaa. Excel-taulukkoon suunnittelin aiemmin mainittujen lukujen litterointijärjestyksen, joka oli samassa järjestyksessä kuin aineisto. Maalasin aineistosta Word-maalaustyökalulla tutkimukseen liittyvät kohdat, jonka jälkeen pääsin litteroimaan aineistoa liittämällä suoraan tutkimuskysymyksiin liittyviä kohtia oikeiden otsikoiden alle. Toistin saman jokaisen otsikon kohdalla, jonka jälkeen tarkastelin kahteen kertaan aineiston jokaisesta kolmesta näkökulmasta. Kun aineisto oli hankittu, aloin pohtimaan yhteisiä ja eriäviä kohtia liittyen oppimisympäristöihin sekä tarkkaavuuden ja

toiminnanohjauksen näkökulmiin. Lopuksi analysoin sekä pohdin aineistosta noussutta litterointidataa. (kts. *Liite 1 ja 2*).

Tässä tutkimuksessa olen noudattanut luotettavuutta ja etiikkaa. Tutkimusprosessi on toteutettu vääristämättä tulkintoja tai tutkimustuloksia. Olen pyrkinyt ymmärtämään tässä tutkimuksessa saatua tietoa ja tuloksia neutraalisti, tulkitsemalla aineistoa laadukkaan sisällönanalyysin menetelmin. Tutkimuskysymykset ovat luotu tarkastelemaan VASU:a useammasta näkökulmasta ja olen pohtinut tuloksia uuden ja merkityksellisen tutkimustiedon nojalla, perustellut valintojani ja reflektoinut ratkaisujani ja merkityksiä tutkimustuloksille. Tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaisesti tutkija on vastuussa rehellisyydestä ja tarkkaavaisuudesta koko tutkimuksen ajan. Oman toiminnan ja valintojen reflektointi on oltava näkyvää ja tutkimustulosten väärentäminen vaikuttaa negatiivisesti tutkimuksen eettisyyteen. Tuloksiin ei saa vaikuttaa tutkijan omat eriävät arvot. Eettisyyteen vaikuttava tekijä on myös pyrkimyksessä tuottaa uusia tutkimustuloksia. (Vuori, J. 2021).

5 Tulokset

5.1 Oppimisympäristöt pedagogisen toiminnan perustana

Tutkimustulokset vahvistavat, että oppimisympäristöt muodostavat keskeisen lähtökohdan varhaiskasvatuksen pedagogiselle toiminnalle. Ne eivät ainoastaan tarjoa fyysistä tilaa opetukselle, kasvatukselle ja hoivalle, vaan myös mahdollisuuden lapsen yksilöllisten tarpeiden huomiointiin. Esimerkiksi tarkasti toteutettu suunnittelu sekä fyysiset ja visuaaliset rakenteet tukevat jokaisen lapsen kehitystä sekä oppimis- ja toimintavalmiuksia. Näihin kuuluvat muun muassa selkeästi suunniteltu oppimisympäristön järjestys, siirtymätilanteet sekä visuaaliset tukivälineet, kuten kuvat.

”Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatuksessa muun muassa toimintakulttuurissa ja oppimisympäristöissä. Henkilöstön ammattitaito ja yhteinen ymmärrys lapsen oppimisen sekä hyvinvoinnin edistämisestä on tärkeää. Opetuksen perustana ovat muun muassa tavoitteet lapsen tuelle ja oppimisympäristöille.”

”Oppimisympäristöissä täytyy huomioida oppimiseen motivoivat tekijät, kuten siisti ja selkeä ryhmätilan järjestys sekä kattavat materiaalit.”

”Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön tarkoitus on olla kehittävää ja oppimista edistävää. Tiloihin ja toimintavälineisiin on panostettava.”

”Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö tulee olla inklusiivinen, terveellinen, turvallinen ja esteetön sekä kehittää ja edistää oppimista. Oppimisympäristöjen muokkaamisessa otetaan huomioon muun muassa ergonomia, viihtyisyys sekä terveyteen ja keskittymiseen (kuten sisäilman laatu, valaistus, akustiikka ja siisteys) liittyvät seikat.”

”Oppimisympäristöjen tarjonnan pääkohtina kuvataan mieluisan tekemisen vaihtoehdot, monipuolisuus sekä mahdollisuus vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkiin, peleihin ja lepoon.”

Tulokset osoittavat, että oppimisympäristöt ovat varhaiskasvatuksen toiminnan fyysinen perusta, ja niiden selkeä suunnittelu helpottaa lasten päivittäistä toimintaa. Tavoitteita asetetaan yksilöllisesti jokaisen lapsen etua ajaviksi ja niissä tähdätään oppimisen innostavuuteen ja inklusiivisuuteen. Motivaatiota saadaan lisättyä muun muassa panostamalla oppimisympäristön esteettisyyteen, selkeään järjestykseen ja laadukkaisiin materiaaleihin, jotka kaikki ovat merkityksellisiä lapsen terveyden ja keskittymiskyvyn mahdollistamisessa. Tutkimuksissa on huomattu, että oppimisympäristöjen laatu vaikuttaa merkittävästi lasten oppimiseen. Ergonomia, valaistus ja akustiikka ovat keskeisiä tekijöitä

lasten keskittymisen ja viihtyvyyden lisäämisessä. (Bodrova & Leong, 2005; Syrjämäki, ym., 2016). Oppimisympäristöissä on huomioitava lapsen luonnollinen tarve liikuntaan, leikkiin ja lepoon sekä mieluisaan tekemiseen.

5.2 Tuen tarpeisiin vastaaminen oppimisympäristöissä

Tuloksista huomataan, että oppimisympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä nousee esille lapsen etu ja tuen tarpeiden monipuolinen huomioiminen. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt pyritään suunnittelemaan siten, että ne ovat esteettömiä, terveellisiä ja turvallisia jokaiselle lapselle. Erityisesti kiireettömyyteen ja keskittymistä edistävään toimintaan tähdätään, joka tukee toiminnanohjausta sekä tarkkaavuutta.

”Lapsen etu tilannekohtaisesti on ensisijainen kohde, kun varhaiskasvatusta suunnitellaan, kehitetään ja järjestetään. Toimintakulttuurissa motivoidaan leikkiin, liikuntaan, vältetään pitkäkestoista istumista ja mahdollistetaan lepo. Tämä kaikki huomioidaan oppimisympäristöjä kehittäessä. Kiireettömyyteen ja keskittymistä edistävään toimintaan tähdätään.”

”Oppimisympäristöt ajavat jokaisen lapsen etua ja yksilöllisiä tarpeita.”

”Tarkkaavuuden haasteita omaavan lapsen kohdalla olisi tärkeää, että mahdolliset ärsykkeet ja lasta kiihdyttävät elementit olisivat minimoitu. Myös rauhallinen tila ajaa jokaisen lapsen etua.”

”Toiminnanohjauksen haasteissa ympäristön tarjoama tuki voitaisiin suunnata siten, että tarjolla olisi esimerkiksi kuvatukea sekä lyhyet etäisyydet siirtymissä.”

.”Oppimisympäristön tulee muuntua tarpeen mukaan. Lasten yksilölliset taidot ja tarpeet tulee ottaa huomioon.”

Oppimisympäristöjen inklusiivisuutta tuetaan yhteisillä säännöillä ja esimerkiksi visuaalinen tuki ryhmän toimintatavoista edistää yhdenvertaisuutta ja osallisuutta sekä lapsen kykyä reflektoida omaa toimintaa. Ympäristön tuen merkitys korostuu ryhmässä, jossa esiintyy toiminnanohjauksen tai tarkkaavuuden haasteita. Visuaaliset tukivälineet, rauhoittumistilat ja toimivat siirtymätilanteet lisäävät keskittymiskykyä ja selkeyttävät toimintaa. Esimerkiksi toiminnanohjausta siirtymätilanteissa saadaan lisäämällä toimintaan tukikuvia. Ärsykkeet ja lasta kiihdyttävät elementit oppimisympäristöissä saattavat haitata lapsen tarkkaavaisuutta, jonka vuoksi niitä tulisi havainnoida ja vähentää. Ahosen ja kumppaneiden (2019) tutkimuksessa huomattiin, että oppimisympäristöjen

selkeys ja ennakoitavuus voivat helpottaa lasten toiminnanohjausta ja tarkkaavuuden säätelyä (Ahonen, ym., 2019). Erilliset keskittymistä vaativat tilat sekä vapaan leikin alueet tukevat tutkitusti lasten itseohjautuvuutta. Erilaiset tilat voivat vaikuttaa merkittävästi toiminnanohjauksen ja tarkkaavaisuuden haasteisiin. (Hayes & O'Neill, 2019).

5.3 Oppimisympäristöjen kehittäminen

Oppimisympäristöjen kehittämiseen kuuluu moniammatillinen yhteistyö sekä lapsen, huoltajan ja henkilöstön näkemykset ja mielipiteet lapsen yksilöllisestä kehityksestä ympäristössä toimijana. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa oppimisympäristön tarjoaman tuen muodot ja siinä nousevat tavoitteet ovat keskiössä toiminnan ja oppimisympäristön suunnittelussa ja kehittämisessä. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma kokoaa tietoa oppimisympäristöistä sekä määrittää arvioinnin käytännöt.

”Lapsen etua ja tuen tarvetta, materiaaleja sekä tiloja on huomioitava laajasti ja jatkuvasti oppimisympäristöjä kehittäessä. Näitä seikkoja tukevat oppimiseen motivoivat tekijät oppimisympäristöissä, kuten siisti ja selkeä ryhmätilan järjestys sekä kattavat materiaalit.”

”Henkilöstön ja huoltajien näkemykset lapsen kehityksestä on tärkeä huomioida.”

”Jos lapsella herää mielipiteitä oppimisympäristön kehittämiseen, tulisi ne ottaa huomioon. Tätä varten lapsille voisi järjestää muun muassa palaveria tai kuvataidetta, joissa lapset saisivat itse kehittää mieluisan oppimisympäristön.”

”Lasten omat mielipiteet ja kiinnostuksen kohteet kehittämisestä otetaan huomioon.”

”Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan määritellään pedagogisen toiminnan sekä oppimisympäristön tuki. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa nousevat tavoitteet otetaan huomioon toiminnan ja oppimisympäristön suunnittelussa ja kehittämisessä.”

”Jokaisella varhaiskasvatuksen toimintayksiköllä on mahdollisuus kehittää oppimisympäristöjen tavoitteita. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan käytettävät oppimisympäristöt ja niiden arvioinnin käytännöt.”

”Pedagogisella dokumentoinnilla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään muun muassa oppimisympäristöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaaviksi.”

Tutkimustulokset esittävät lapsen yksilöllisen merkityksen oppimisympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä. Lasten omia mielipiteitä ja kiinnostuksen kohteita on otettava huomioon, jotta oppimisympäristössä toimiminen mahdollistetaan lapselle mielekkääksi. Samalla se lisää lapsen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sosiaalisia taitoja, joka puolestaan auttaa positiivisten kokemusten lisääntymisessä aktiivisena toimijana. Syrjämäen ja kollegoiden (2016) mukaan lapsen motivaatio ja sitoutuminen kasvaa, kun yhteisölliseen osallistumiseen tarjotaan mahdollisuuksia (Syrjämäki, ym., 2016). Tämä heijastuu myös huoltajien merkitykseen varhaiskasvatuksen kehittämisessä. Monialainen yhteistyö kattaa laajasti huoltajien näkemykset lapsen kehityksestä, kasvusta ja oppimisesta ja heidän mielipiteitä tulee kuulla kehittämistyössä.

Tuloksista huomataan pedagogisen dokumentoinnin tärkeys oppimisympäristöjen muokkaamisen tukena. Sillä saadaan laadukasta tietoa ja ymmärrystä lapsen kiinnostuksen kohteista ja tarpeista, joita hyödynnetään kehittämisen tukena. Jokainen varhaiskasvatuksen yksikkö vastaa oppimisympäristöjen kehittämisestä paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa apuna käyttäen.

6 Pohdinta

Tulokset korostavat oppimisympäristöjen keskeistä roolia pedagogisen toiminnan perustana sekä yksilöllisten tuen tarpeiden huomioimisessa. Tämä linjaa hyvin aiemman kirjallisuuden kanssa, jossa on tuotu esille inklusiivisten oppimisympäristöjen merkitys lasten kognitiivisen ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa (Bodrova & Leong, 2005; Syrjämäki ym., 2016). Esimerkiksi tarkkaavuuden haasteiden lieventämiseen sopivat visuaaliset tukivälineet, selkeät siirtymäreitit ja erilliset tilat toiminnalle ovat konkreettisia tapoja edistää lasten oppimista (VASU, 2022; Hayes & O'Neill, 2019).

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että oppimisympäristöjä muokatessa tulee ottaa huomioon lasten mielipiteet ja näkemykset sekä yksilölliset tarpeet, kuten tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen haasteet. Oppimisesta saadaan mielekästä ja motivoivaa, kun lapset saavat itse olla mukana muutoksen mahdollistamisessa. Tulokset vahvistavat, että lapsen arkea tukevat ratkaisut, kuten rauhoittumisalueet ja strukturoitu päivärhythmi, ovat merkittäviä erityisesti haastavissa tilanteissa oleville lapsille (Savikuja, 2022). Näitä käytäntöjä voidaan soveltaa varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa laajemmin, mutta sitä varten tarvitaan henkilöstön ammattitaitoa sekä laajempia tutkimuksia oppimisympäristöjen muokkaamisesta ja eri ratkaisujen vaikutuksesta jokaisen lapsen oppimiseen.

Tutkimuksessa ilmeni, että oppimisympäristöjen kehittämisessä on edelleen tarpeita erityisesti yksilöllisten ratkaisujen joustavuuden osalta. Vaikka visuaaliset ja fyysiset elementit voivat tukea tarkkaavuuden säätelyä, monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksen toimijoiden, perheiden ja muiden asiantuntijoiden kesken on avainasemassa (Pihlaja & Viitala, 2019; Käypä hoito -suositus, 2019). Tämä yhteistyö voisi entisestään parantaa oppimisympäristöjen inklusiivisuutta ja tarjota mahdollisuuksia laadukkaaseen oppimisympäristöjen kehittämiseen.

Oppimisympäristöjen muokkaamiseen VASU ohjaa yleistävästi, mutta tarkasti. Tämä ohjaava asiakirja tarjoaa varhaiskasvatuksen henkilöstölle kattavaa tietoa esimerkiksi oppimisympäristön muokkaamiseen liittyvistä ohjaavista asiakirjoista ja lainsäädännöistä. Siinä ohjataan muun muassa ottamaan huomioon oppimisympäristön inklusiivisuus ja se ohjaa huomioimaan lasten kiinnostuksen kohteita ja suunnittelemaan ympäristö lasta kiinnostavien elementtien kautta. Henkilöstön ja huoltajien, eli monialaisen yhteistyön merkitystä korostetaan lapsen edun toteutumisessa, kun muokkauksia suunnitellaan. Oppimisympäristön muokkaamista ohjataan olemaan tarkkaan suunniteltua esimerkiksi keskittymistä edistävien elementtien osalta. Koska VASU on ohjaava asiakirja, ei se anna tarkkaa kuvausta tehtävistä toimenpiteistä tai järjestelyistä. Jatkotutkimuksia opettajien tekemistä ratkaisuista oppimisympäristöihin olisi tärkeä toteuttaa, jotta jokainen kasvattaja voisi saada arvokasta tietoa ja kehittämiseen ohjaavia menetelmiä oppimisympäristön

muokkausratkaisuihin. Erityisen tärkeää olisi tulevaisuudessa toteuttaa tutkimusta eri tukimuodoista oppimisympäristöissä, kun kyseessä on toiminnanohjauksen tai tarkkaavaisuuden haasteet. Tarkkuutta voisi kohdistaa konkreettisiin tukitoimiin ja niiden toimivuuteen yksilön sekä koko ryhmän osalta.

7 Johtopäätökset

Tutkimus osoittaa, että oppimisympäristöjen muokkaaminen lapsen yksilöllisiä tarpeita tukeviksi on ratkaisevaa sekä varhaiskasvatuksen laadun että lasten hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi. Inklusiivisten oppimisympäristöjen suunnittelu, jossa huomioidaan fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten elementtien tasapaino, edistää osallisuutta ja tukee lasten kehitystä monipuolisesti. Erityisesti tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen haasteiden kanssa painivien lasten tukemiseen tarjotut ratkaisut, kuten selkeät rakenteet, visuaaliset tukivälineet ja rauhoittumistilat, luovat perustan arjen sujuvuudelle ja oppimisvalmiuksien kehittymiselle. Inklusiivisten oppimisympäristöjen kehittäminen on jatkuva prosessi, joka vaatii monialaista yhteistyötä, pitkäjänteistä suunnittelua ja lapsilähtöisyyttä toteutuakseen laadukkaasti. Näillä lähtökohdilla mahdollistetaan lapsille oppiminen, kasvaminen ja hyvinvointi varhaiskasvatuksen ympäristöissä, jotka kehittyvät lapsen vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden kautta.

Tulokset korostavat myös monialaisen yhteistyön merkitystä, sillä lasten tukeminen vaatii paitsi pedagogista osaamista myös tiivistä vuoropuhelua perheiden ja muiden ammattilaisten kanssa. Tämä yhteistyö varmistaa, että oppimisympäristöt vastaavat sekä yksilöllisiin että yhteisöllisiin tarpeisiin ja että jokaisen lapsen oikeus osallisuuteen toteutuu. Tulevaisuudessa oppimisympäristöjen suunnittelussa olisi tärkeää ottaa yhä enemmän huomioon lasten tuen tarpeiden lähtökohdat sekä heidän mielipiteet ja näkemykset motivoivasta oppimisympäristöstä.

Teknologian ja digitaalisten työkalujen hyödyntäminen voi olla yksi tulevaisuuden avainratkaisuista oppimisympäristöjen mukauttamisessa. Digitaaliset oppimateriaalisovellukset, ajastimet, visuaaliset viestimet ja vuorovaikuttavat digialustat voivat rikastaa oppimisympäristöjä ja tarjota yksilöllistä tukea lapsille. Näiden ratkaisujen kehittäminen edellyttää kuitenkin huolellista suunnittelua ja niiden yhteensovittamista pedagogisiin tavoitteisiin.

Jatkotutkimusta tarvitaan erityisesti siitä, miten oppimisympäristöjen muokkaukset vaikuttavat lasten pitkän aikavälin kehitykseen. On tärkeää tarkastella, kuinka tällaiset muutokset tukevat lasten siirtymiä eri kasvat- ja koulutusmuotojen välillä ja vahvistavat heidän kykyään sopeutua ja menestyä monimuotoisissa oppimisympäristöissä.

Lähteet

ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenneurologisen yhdistys ry:n, Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen ja Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019 (viitattu 25.10.2024). Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi

Ahonen, T., Aro, M., Aro, T., Lerkkanen, M-K., Siiskonen, T. (toim.) (2019). Oppimisen vaikeudet. Niilo Mäki Instituutti.

Alijoki, A., Suhonen, E., Nislin, M., Kontu, E. & Sajaniemi, N. (2013). Pedagogiset toiminnot erityisryhmissä ja oppimisympäristön laatu. Varhaiskasvatuksen tiedelehti.

Bodrova, E., & Leong, D. J. (2005). High Quality Preschool Programs: What Would Vygotsky Say? *Early Education & Development*, 16(4), 435–444. https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1207/s15566935eed1604_4

Center on the Developing Child. (2021). *Place matters: The environment we create shapes the foundations of healthy development*. Harvard University. Haettu osoitteesta <https://developingchild.harvard.edu>

Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2001). Early Teacher-Child Relationships and the Trajectory of Children's School Outcomes Through Eighth Grade. *Child Development*, 72(2), 625–638. <http://www.jstor.org/stable/1132418>

Hayes, N., & O'Neill, S. (2019). Little changes, big results: the impact of simple changes to early years learning environments, *Early Years*, 39:1, 64-79, DOI: 10.1080/09575146.2017.1342223

Kallinen, T. & Kinnunen, T (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/>>. [Viitattu 26.11.2024.]

Pihlaja, P., Viitala, R. (2019). Varhaiserityiskasvatus.

Savikuja, T. (2022). Nepsy-opas: tukea neuropsykiatrisiin haasteisiin.

Syrjämäki, M., Sajaniemi, N., Suhonen, E., Alijoki & A., Nislin, M. (2016). Enhancing peer interaction: an aspect of a high-quality learning environment in Finnish early childhood special education.

Tieteen termipankki. (2024). Kirjallisuudentutkimus: lähiluku. Haettu osoitteesta <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:lähiluku>. [Viitattu 26.11.2024.]

Varhaiskasvatuksen perusteet. Opetushallitus. (2022).

Liitteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022. Maininnat oppimisympäristöistä. Lisäksi tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen näkökulma.		Oppimisympäristöt	Tarkkaavuuden näkökulma	Toiminnanohjauksen näkökulma	Yhteistä?	Eriävää?	Analysointi	Pohdintaa
Luku 1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma			Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdanna tulee olla lapsen etu ja tarpeet	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdanna tulee olla lapsen etu ja tarpeet	Lapsen etu ja tarpeet	Asiakirja tulee itseään kaikissa kohdissaan.		
			On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.	On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.	Huoltajan ja henkilöstön näkemykset lapsen kehityksestä			
			Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet.	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet.	Lapsen tarpeet			
			Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia	Lapsen tavoitteet pedagogisen toiminnan pohjana. Lapsen kehityksen tukeminen oppimisympäristöillä			
			huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista	huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista	Huoltajan ja asiantuntijoiden näkemykset			
			Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä	Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä	Lapsen tavoitteet pedagogisen toiminnan pohjana. Lapsen kehityksen tukeminen oppimisympäristöillä			

Liite 1.

Luku 3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet		Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti	Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti		Lapsen etu ja tarpeet			
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä.							
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	Varhaiskasvatukseen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoisista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon							
	Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävissä ympäristöissä.	Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävissä ympäristöissä.			Keskittymistä edistävä ympäristö			
	Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästävyyttä, korjaamista ja uusikäyttöä.					Lapsen etu tilannekohtaisesti on ensisijainen kohde, kun varhaiskasvatusta suunnitellaan, kehitetään ja järjestetään. Toimintakulttuurissa motvoidaan leikkiin, liikuntaan (sisällä ja ulkona), vältetään pitkäkestoisista istumista, mandoulistetaan lepo. Tämä kaikki huomioidaan oppimisympäristöjä kehittäessä. Kiireettömyyteen ja keskittymistä edistävään toimintaan tähdätään. Myös esimerkiksi tilojen ja välineiden yhteiskäyttö ja uusikäyttö huomioidaan kehitystyössä.		Kun oppimisympäristössä huomioidaan kiirettömyys ja keskittymisen lisääminen, voitaisiin ryhmätilat jakaa pienryhmätöitä silmällä pitäen. Lisäksi ryhmätöissä voisi huomioida siirtymätöiden helpottamisen, esimerkiksi siten, että yhteinen kokoontumispaikka on lähellä ovea, käytävää ja wc-tiloja (keskittymisen ja toiminnanohjauksen parane, kun lapset saavat selkeästi ja pienellä välimatkalla siirtyä vessaan tai ruokajonoon). Jokainen ympäristö on erilainen eri yksiköissä, joten henkilöstön taito suunnitella ympäristöä on tärkeää. Oppimisympäristöjen suunnittelu ja muokkaminen on tärkeää huomioida leikkiä, liikuntaa ja lepo/rauhottumista edistäväksi. Sivuan tutkimuksessa toimintakulttuuria, jossa vältetään

Liite 2.